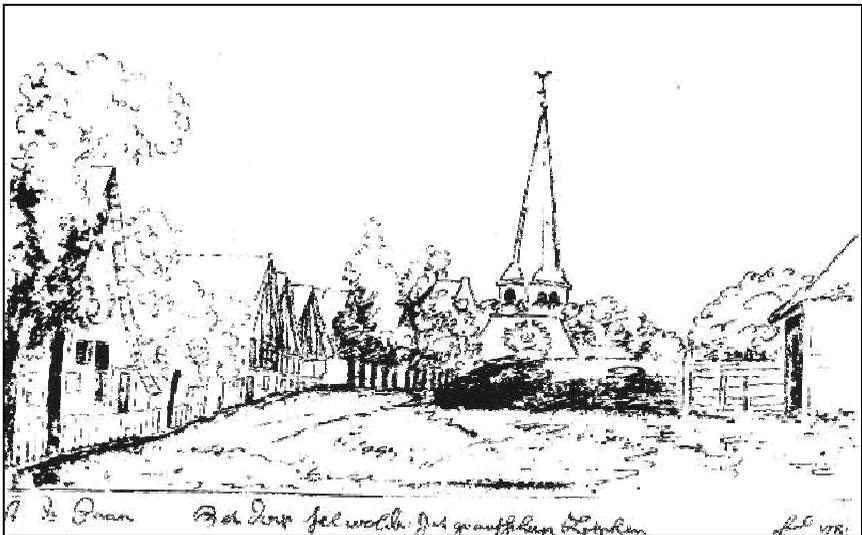

Bulletin heemkundige vereniging *Old Sillevold*

Jaargang 16 — Najaar 2013

Heemkundige vereniging *Old Sillevold*

Op de voorzijde een foto van de Varsseveldseweg, de vroegere Paaltjesweg, bij de kruising met de Munstermanstraat en de Keppelbroeksdijk, herfst 2013. De bomen ('plantsoen' zegt Adolph Grutterink) overschaduwden de weg.

Inhoud:

Voorwoord	4
Gewoonten en tradities bij sterfgevallen en begrafenissen in de Silvoldse Buurt. Anton Helmes	10
Bestraten met houten blokjes. (Landbouw Courant van maart 1851) A.G. (Adolph Grutterink)	18
De Paaltjesweg Terborg-Varsseveld-Aalten. (Naschrift bij: Bestraten met houten blokjes) Bernard Dorrestijn	22
Heiden Harm 4. Theo Koolenbrander	24
Zillevold mien dörpken. Anny Raben-Böhmer	26
Ruurlo en Wisch schoten Serooskerke te hulp, 1953. Bernard Dorrestijn	28
Het varken op de boerderij. Gerrit te Grotenhuis	30
Activiteitenkalender 2013-2014.	34

Bulletin is een uitgave van de Heemkundige vereniging

Old Sillevold

en verschijnt tweemaal per jaar.

Jaargang 16 - Najaar 2013

Redactieadres:

André Tangelder
Prins Willem Alexanderstr. 5
7064 GH Silvolde
tel. 0315-32 75 90

Email:
info@oldsillevold.nl

Internet:

<http://www.oldsillevold.nl>

Samenstelling en vormgeving:

Willy Dieker

© 2013

Heemkundige vereniging

Old Sillevold

Overname van bijdragen is toegestaan na toestemming van de redactie met bronvermelding.

De inhoud van de opgenomen artikelen valt onder de verantwoordelijkheid van de auteurs.

Losse nummers € 3,50 per stuk

ISSN 1569-1365

Voorwoord

Na afloop van de Jaarvergadering op woensdag 20 februari hield de heer Jan Berends uit Doetinchem een dia-presentatie over de Slangenburg. In een goedvol betoog behandelde hij achtereenvolgens de geschiedenis van het huis, het landgoed en de bewoners. Het meest bijzondere van het kasteel zijn wel de wand- en plafondschilderingen die de baron Frederik van Baer hier in de 17de eeuw liet aanbrengen en die nog steeds in volle glorie aanwezig zijn. De heer Berends toonde zich ook bereid op enkele zaterdaggroepjes van ongeveer 20 deelnemers langs al dit schoons te leiden, waarvoor al direct ruim 40 personen interesse toonden. Deze bezoeken vonden vervolgens op de zaterdagen 13 april en 7 september

De heer Berends had op beide dagen een aandachtig gehoor.

plaats. Na afloop spraken de deelnemers hun verwondering uit over het feit dat de eigen streek, dankzij generaal-baron Frederik van Baer, zoveel schoons in bewaring heeft!

Op zaterdag 1 juni presenteerde Silvolds Belang bij De Buurman aan de Markt te Silvolde de eerste aanzet van de 'Fietsroute Rondje Silvolde'. De Buurman fungeert ook als het begin- en eindpunt van de ruim 20 kilometer lange tocht, waarin ook het Idinkbos in de Binnenheurne van Varsseveld is opgenomen. De bijbehorende foto's zijn door Ton van der Kemp met zijn broer en neef gemaakt, terwijl Bernard Dorrestijn namens Old Sillevold de historische weetjes aandroeg. De route is te downloaden op de site van Silvolds Belang. Het is de bedoeling de route t.z.t. ook nog in brochurevorm uitkomt. Ken uw streek!

De tradionele Zomeravondactiviteit van Old Sillevold was dit jaar op woensdag 12 juni en startte om 19.00 uur op het terras achter het huis bij 'NatuurlijkBuiten', Toldijk 11, Sinderen. Na de koffie en de plak vruchtencake leidden de be-

woners ons in twee groepen van ongeveer twintig personen gedurende ruim een uur door het gewezen weiland. In enkele jaren tijds hebben ze het terrein in een waar natuurparadijs weten te herschep-
pen. Ook hier zeiden we tegen elkaar: "Dat er zo dicht bij huis toch zoveel moois te zien is"!

De gebruikelijke nazit was bij Evert en Mariet Weening op de boerderij Nieuw Rabelink aan de Rabelingstraat. Het bedrijf fungeert momenteel als opfokbedrijf van kalfjes tot tweejarige koe. Geflankeerd door de jonge kalveren en hun geblaat, groepeerden we ons hier op de ruime deel rond de tafeltjes en vulden we de avond met gezellige kout en onze magen met allerlei hapjes en drankjes, ons welwillend aangedragen door enkele gediens-
tigen uit ons midden! Nog wel bedankt!

De Open Monumentendag op zaterdag 14 september zouden we als de start van ons nieuwe verenigingsseizoen 2013-2014 kunnen bestempelen.

Ton van der Kemp vertegenwoordigt ons momenteel in het organisatiecomité Open Monumentendag Oude IJsselstreek. Ton organiseerde de klassendag voor scholieren

op vrijdagmiddag 13 september. Die middag ontving molenaar Gerard Kok vier groepen van vijftien kinderen in 'zijn' Beltermans of Gerritsen Molen, Molenberg 4, Silvolde. Dank je wel!

Het landelijk thema was dit jaar 'Macht en Pracht', een onderwerp waar ons comité goed mee uit de voeten kon. Op zaterdag 14 september om 10.00 uur vond de officiële opening plaats in het gebouw van het voormalige Kantongerecht aan de Silvoldseweg te Terborg. De Open Monumentendag Oude IJsselstreek was ook dit jaar weer grensoverschrijdend, want ook de stad en het Huis Anholt deden volop mee! Zowel hier als daar waren er van allerlei objecten te bekijken, teveel om op te noemen! Misschien voldeden ze niet allemaal strikt aan het dagthema, maar dat is ook geen vereiste. Zo waren we maar wat blij dat de koperslagerij van Dennis Wissink aan de Marktstraat, de Beltermans of Gerritsens Molen en de winkel en bakkerij van de familie Helmink aan de Bontebrug de hele dag te bezichtigen waren en dat er bij de Wilbrinkshof te Wals-Gendingen weer heerlijke warme broodjes uit de oven rolden die ter plekke te consumeren waren! Het Monumentenplatform Oude

Ijsselstreek (samenwerkingsorgaan OVGG-ADW-Old Sillevold) reikt elk jaar aan 't eind van de dag de Monumentenprijs van dat jaar uit aan een particulier of instantie die de aandacht trok vanwege de zorg die men aan zijn/haar monument/object besteedde. De prijs viel dit jaar onomstreden ten deel aan de heer B.K. van Bon op het Huis Engbergen te Voorst-Gendringen, die zijn pand, na een tragische brand in maart 2010, in de daaropvolgende jaren weer in oude luister liet herbouwen. Daarnaast draagt de heer Van Bon in belangrijke mate bij aan de nieuwe natuurontwikkeling in de omgeving Engbergen-

Voorst. Onder grote belangstelling van allemaal geïnteresseerde mensen overhandigde Helma Tuenter, voorzitter van het Monumentenplatform, de heer Van Bon de Oorkonde Monumentenprijs Oude Ijsselstreek 2013 en bood Peter van Toor hem het eerste exemplaar van 'Huis Engbergen Historische en bouwkundige beschrijving' aan. Tot slot zij nog gewezen op de door het comité uitgegeven Open Monumentendag-krant 2013 en de Monumentengids 2013; twee bijzonder rijk gedocumenteerde uitgaven, zeer de moeite waard om als naslagwerk in de eigen bibliotheek te bewaren!

Huis Engbergen, herfst 2013

Het afgelopen jaar zijn in onze omgeving drie zeer lezenswaardige boeken uitgekomen.

In 'Villa Kalff' beschrijft Aggie Daniëls de geschiedenis van de villa Kalff, Silvoldeweg 17, Terborg. Aan de orde komen o.a: de bouw door kantonrechter Losecaat Vermeer, de achtereenvolgende bewoners, de periode dat de villa als herstellingsoord fungeerde en de Joodse Begraafplaats op de heuvel in de tuin. N.a.v. de begraafplaats is een groot deel van de geschiedenis van de Joodse gemeenschap van Terborg en Silvolde beschreven.

Daarnaast verscheen dit jaar 'Zo Vader. Een keuze voor de Waffen-SS die lang nadreunt', van de hand van Marcel Rözer. Op bladzij 19 laat de schrijver ons weten dat hij op 't Slavendorp (Voorstsestraat), Ulft, Achterhoek, Gelderland opgroeide. De meeste vaders in zijn buurtje gingen naar de Olde Hut of Ni-je Hut in Ulft; een verklaring voor de benaming Slavendorp! In z'n jonge jaren komt Marcel er achter dat z'n vader al eens in Rusland is geweest, en wel als SS-soldaat, 19 jaar jong, maar daar praat vader Rözer met geen woord over... Journalist Marcel Rözer probeert een antwoord te vinden op de

vraag wat en hoeveel je een 19-jarige mag aanrekenen...

Marcel: Dankjewel voor je boek!

Op ruim een steenworp afstand van de Voorstsestraat, richting Ulft, ongeveer 100 meter vóór de brug over de Oude IJssel, woonden in de Tweede Wereldoorlog dokter P. Cappetti en zijn vrouw, dochter en vier zonen. De hele familie was sterk betrokken bij het verzet. Naderhand werden twee zonen, Harry en Frans, ergens in den lande burgemeester; Frans van 1972 tot 1988 in Eibergen. Over de laatste kwam onlangs het boek 'Frans Cappetti, leven en carrière van een publiek bestuurder' uit, een studie van de hand van de bestuurskundigen Peter Rutgers en Wim Derksen. Het boek handelt in eerste plaats over de openbare bestuurder Frans Cappetti. Het valt ons op dat er in 't zelfde jaar twee boeken uitkwamen die gaan over mensen die aan de Silvolde kant van Ulft woonden..., maar duidelijk in twee kampen leefden..., en toch ondanks alles nog samenleefden!

Wat zou de Markt te Silvolde zijn zonder een volwaardig café-restaurant? De vraag stellen is haar beantwoorden! We zijn dan ook

zeer ingenomen met de komst van het Grandcafé De Buurman naar het centrum van het dorp!

Dit bracht het bestuur op de gedachte om het schilderij ‘Silvolde vanuit het zuiden’ van de hand van de schilder J. Kwak permanent bij De Buurman tentoon te stellen.

Even kort de voorgeschiedenis: De familie Colenbrander exploreerde omstreek 1930-1950 een pension in hun riante woning, Ulftseweg 44, Silvolde. Een vaste gast was de kunstschilder J. Kwak te Amstelveen. Op een goede dag in 1943 plaatste hij z'n schildersezels ergens in de omgeving van de Boterweg en zette hij Silvolde vanuit het zuiden op het doek, een vrije impressie, met ook nog een ruiter

J. Kwak: Silvolde vanuit het zuiden, 1943.

te paard er op. Tijdens de vakanties van J.K. in Silvolde is er kennelijk een band ontstaan tussen hem en bakker Wolters, Ulftseweg 60, het-

geen er o.a. toe leidde dat laatstgenoemde in de zogenaamde hongerwinter geregeld een broodje naar Amstelveen stuurde. En dit had weer tot gevolg dat J.K. in 1945 z'n schilderij van Silvolde uit erkentelijkheid aan de familie Wolters schonk!

En ongeveer 60 jaar later schonk de familie Wolters het kunstwerk aan Old Sillevold, die het op haar beurt deze zomer bij De Buurman installeerde. Zo is het gekomen...

In het vorige Bulletin schreven we al dat we als bestuur naarstig op zoek zijn naar mensen die de bodemvondsten van Gerard Beekema van het terrein Lichtenberg zouden kunnen determineren en inventariseren.

Thans kunnen we melden dat de leden van de Archeologische Werkgroep van de Oudheidkundige Vereniging ‘Salehem’ (Zelhem) ons onlangs hun medewerking hebben toegezegd en reeds aan het karwei begonnen zijn. Zij hebben voldoende deskundigheid in huis om de klus te klaren, waarbij ze overigens wel graag gebruik willen maken van hand- en spandiensten van onze kant, b.v.: scherven plakken. Liefhebbers hiervoor ... Aanmelden bij het bestuur!

Het Erfgoedcentrum (ECAL) te Doetinchem dreigt in financiële problemen te komen. De gemeenten betalen wel de archieftaken, maar zijn minder scheutig met de financiering van de dialecttaken. We hebben samen met de OVG in een brief onze veronrusting hierover uitgesproken.

‘De besturen van de Oudheidkundige Vereniging Old Sillevold en de Oudheidkundige Vereniging Gemeente Gendringen, willen hierbij protest aantekenen tegen het voorgenomen besluit om de functie van streektaalconsulente op te heffen. Door met deze bijdrage tot behoud van ons dialect te stoppen, geeft u er blijk van niet langer geïnteresseerd te zijn in de instandhouding en de ontwikkeling van het dialect in het algemeen en in de Achterhoek in het bijzonder. Bovendien is het een enorme tegenvaller voor al die vrijwilligers die vele jaren lang belangeloos zich ingezet hebben voor de Achterhoekse en Liemerse dialecten. Wat in heel veel jaren door het Staring Instituut zorgvuldig is opgebouwd wordt met een pennenstreek weggepoetst. Onze streektaal is een belangrijk onderdeel van het sociale leven. Overigens willen we met klem benadrukken dat het ECAL gehouden is de dialectarbeid van het voormalige Staring Instituut op de oude voet voort te zetten. Indien nu of in de toekomst bepaalde subsidies wegvallen, zullen binnen het

totaalbudget fte’s van het ECAL, voldoende fte’s ingezet moeten worden voor de invulling van de taken van het ECAL op dialectgebied. Wij zouden u dan ook dringend willen verzoeken alsnog alles in het werk te stellen om de subsidieverstrek- kers tot andere gedachten te brengen. Wij hopen dat er nog eens goed wordt nage- dacht wat er allemaal wordt weggegooid.’

Deze zomer zijn ons zes leden door de dood ontvallen.

- Theodorus Lambertus Jozef (Theo) Wolters overleed op 13 juli op 66-jarige leeftijd.

- Henri Pieter (Hans) Goudswaard overleed op 25 juli op 88-jarige leeftijd.

- Johannes Josephus Antonius (Jan) Weijers overleed op 27 augustus op 84-jarig leeftijd.

- Franciscus Gerardus Hendrikus Maria (Frans) Mullink overleed op 17 september op 74-jarige leeftijd.

- Theodorus Johannes Bernardus (Theo) ten Have overleed op 27 september op 76-jarige leeftijd.

- Anna Jacoba (Annie) van Hal-Bosman overleed op 29 september op 83-jarige leeftijd.

We wensen de nabestaanden veel sterkte toe bij het dragen van het verlies.

Bestuur en redactie.

Gewoonten en tradities bij sterfgevallen en begrafenissen in de Silvoldse Buurt

Anton Helmes

Geboren in de roerige dertiger jaren in de Silvoldse Buurt heb ik na de Tweede Wereldoorlog behoorlijk wat sterfgevallen en begrafenissen meegemaakt. Hierover wil ik het een en ander vertellen.

Bij de meeste burens woonden twee gezinnen in een huis. Destijds gingen de ouders namelijk niet naar het bejaardenhuis, maar bleven ze tot het einde thuis wonen. De overledene werd dan ook thuis opgebaard en van huis uit begraven.

Na het overlijden van iemand sloten de gezinsleden van de overledene de luiken voor de ramen, waardoor het voor iedereen duidelijk was dat in het betreffende huis iemand overleden was. De gewoonte om de spiegels om te draaien of de klokken stil te zetten, zoals in streekromans van voor de oorlog vaak beschreven wordt, heb ik hier nooit meegemaakt.

De burens vervulden bij de begrafenissen een heel belangrijke rol. De meeste gezinnen hadden minimaal tien naobers, waarvan een van hen je naoste naober was. Bovendien had men meestal nog twee noodnaobers. De naoberschap functio-

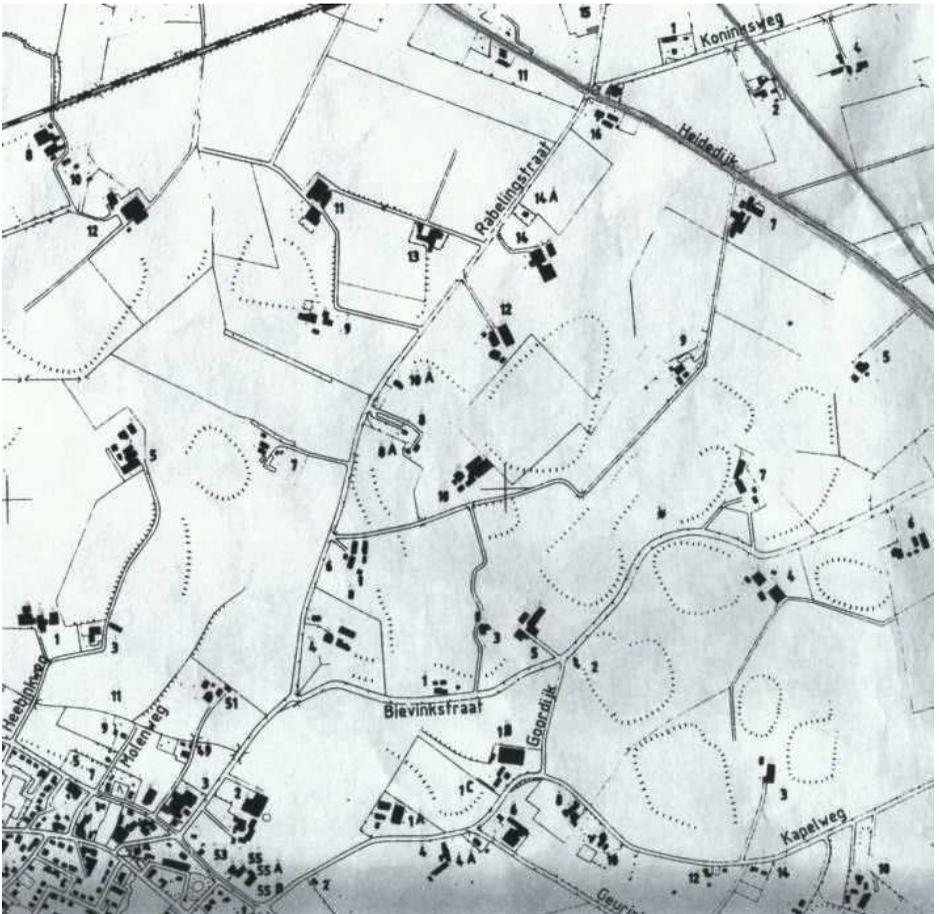
neerde bij begrafenissen en bruiloften geheel volgens ongeschreven wetten.

Als er in een bepaald gezin iemand overleden was dan berichtten de huisgenoten dit zo gauw mogelijk aan de naoste naober en deze spoedde zich dan naar het sterfhuis voor het eerste overleg. Daarna was zijn eerste gang naar de koster van de kerk (R.K. of N.H.) met het verzoek de dode te overluiden. De koster luidde dan om twaalf uur de klokken van de betreffende kerk en dan wist iedereen in het dorp en de buurtschappen dat er iemand overleden was.

Vervolgens ging de naoste naober naar de pastoor of dominee voor het regelen van de kerkdienst en daarna naar de doodgraver voor het delven van het graf en de koetsier van de lijkwagen om de overledene op de dag van de begrafenis op plechtige wijze te vervoeren. Daarnaast maakte hij ook nog de gang naar het gemeentehuis voor het doen van de overlijdensaangifte. Hij zorgde er ook voor dat de kist bij de timmerman besteld werd. Dit gebeurde meestal bij de

timmerman waar de betreffende familie altijd was. In veel gevallen haalde de buurman de kist ook op. De buurman en de timmerman waren veelal ook betrokken bij het afleggen van de overledene en het in de kist leggen. Ook werd hierbij

soms de hulp van de zusters van St. Clara ingeroepen. De kist met de overledene werd in de mooiste kamer van de boerderij geplaatst. Als dit allemaal gedaan was, was het duidelijk wanneer de begrafenis zou zijn en in grote lijnen zou verlopen.

Silvolde Buurt, oostzijde.

De naoste naober ging nu de andere naobers het overlijden aanzeggen en uitnodigen voor de vergadering op het sterfhuis.

De naoste naober leidde de vergadering. Tijdens deze vergadering werden nog weer allerlei zaken geregeld.

--- De huisgenoten van de overledene verstrekten een lijst van familieleden en andere gezinnen waar het overlijden aangezegd moest worden. Middels lotingen of vrijwilligheid werd bepaald welke burenen naar welke families/gezinnen moesten voor het aanzeggen. Dat konden hele fietstochten zijn!

--- Er werd besloten welke naobers als dragers zouden fungeren. De dragers waren altijd in het zwart gekleed en droegen een zwarte hoge hoed.

--- Ook werd besloten welke naobers de familieleden van de overledene op de dag van de begrafenis met paard en koets zouden rijden. Zo nodig werden hiervoor ook nog enkele noodnaobers, ook wel vaarnaobers (boeren met een paard en een koets) genoemd, ingeschakeld.

--- Er moest ook van alles geregeld worden betreffende de koffietafel na de begrafenis, de zogenaamde nabegravenis, welke werd aange-

richt voor de begrafenisgangers bij terugkomst van het kerkhof. Op de deel moesten hiervoor stoelen en schragen met planken geplaatst worden. Deze stoelen, schragen en planken kon men bij Mijnen van 't Molentje huren. Besloten werd wie van de naobers deze zou halen en terugbrengen.

In grote lijnen verliepen de begrafenis bij de R.K.- en de N.H. families hetzelfde, maar er waren ook verschillen. Bij de R.K. families kwamen de gezinsleden, burenen en bekenden vanaf de dag van het overlijden tot de vooravond van de begrafenis elke avond in het sterfhuis bijeen voor het bidden van de rozenkrans; dit onder leiding van de naoste naober (indien R.K.).

Wanneer op het sterfhuis het moment van vertrek daar was, plaatsden we als dragers de kist in de lijkwagen en begaven we ons richting dorp, gevolgd door de andere koetsjes en wandelaars. Wij als dragers liepen ter weerszijden van de lijkwagen. Het is me niet bekend of er bij ons in de buurt wel eens foto's van de lijkwagen en de koetsjes gemaakt is.

Bij de R.K. families was er altijd een plechtige uitvaartdienst in de H. Mauritiuskerk, waarbij we de kist voor in de kerk zetten.

Na de dienst volgde dan de graflegging op de parochiebegraafplaats aan de Prins Bernhardstraat.

Bij N.H. families werd aanvankelijk een dienst in de woning gehouden. De dominee of andere voorganger ging dan in de deuropening tussen het voor- en achterhuis staan en sprak dan tot zowel de mensen in het voorhuis als op de deel. Na enige tijd ging men er bij de N.H. families ook toe over een dienst in de kerk te houden. We plaatsten de

overledene dan onder de toren en wezen de aanwezigen de weg als ze nog afscheid van de overledene wilden nemen. Nadat we de kist weer afgesloten hadden bleef deze achter in de kerk staan. In latere gevallen werd de kist tijdens de dienst voor in de kerk gezet.

Na de dienst volgde de begrafenis op de N.H. Begraafplaats aan de Terborgseweg.

Zowel bij de R.K. als bij de N.H. werden tijdens de gang naar de be-

Het lijkwagenuisje bij de R.K. Begraafplaats te Silvolde.

graafplaats de respectievelijke kerkklokken geluid. Aan het klokgeluid kon men horen dat er iemand begraven werd, en ook of het een arm of rijk persoon betrof. Voor de eerste werd er met een klok geluid, voor de tweede met drie! Verder werd de welstand van de overledene tot uitdrukking gebracht door het aantal paarden voor de lijkkoets, een of twee!

De lijkwagen werd gereden door voerman Jansen (Jansen-Ei-Ei) van de Korenweg. De heer Jansen had maar één paard, maar indien nodig werd er bij Bongers van de Belterman een makkelijk paard bij geleend. De paarden werden netjes gewassen en gepoetst, en de hoeven werden met bruine teer ingesmeerd. Vervolgens kregen ze een zwart dek op en dito pluimen op het hoofd. Bij een R.K. begrafenis werd boven op de koets een kruis geplaatst, bij een N.H. een bol of vaas. Het lijkwagenhuisje staat nog bij de R.K. Begraafplaats aan de Prins Bernhardstraat. De heer Jansen senior is op een keer in het lijkwagenhuisje bij het inspannen van het paard voor de koets om het leven gekomen. Een heel tragisch gebeuren voor de familie Jansen. Toch heeft zoon Bennie op zeer jeugdige leeftijd de traditie voortgezet!

Na de begrafenis werd iedereen uitgenodigd voor de nabegraafenis (koffietafel) op het sterfhuis. De organisatie hiervan kwam in de eerste plaats neer op de naaste naobervrouw en de andere naobervrouwen. Ze moesten het gezin op het sterfhuis draaiende houden (b.v. op de kleine kinderen passen) en alles voor de koffietafel regelen, zoals de tafels en stoelen klaarzetten, broodjes smeren en koffie zetten. Ze konden dan ook niet mee naar het dorp voor de kerkdienst en de begrafenis.

Als de begrafenisgangers terugkwamen van het dorp, serveerden de naobervrouwen de koffie en de broodjes en gingen de naobers met een rokertje voor de heren rond. Na afloop werd gezamenlijk opgeruimd. Enkele weken nadien gingen de naobers nog eens een keer bij het gezin op visite, waarna het leven weer zijn gewone gang ging. In vroeger jaren werd er na ongeveer een maand nog weer een zogenaamde nabegraafenis voor de gezinsleden en de naobers gehouden, waarbij ook wel wat sterke drank geschonken werd. Deze bijeenkomsten hadden niet altijd zo'n plechtig verloop en zijn dan gelukkig ook afgeschaft.

Inmiddels is er in de Silvoldse Buurt veel veranderd.

De mooie oude gebruiken zijn helaas niet meer van deze tijd. Er volgde een tijd waarin de begrafenis bijna helemaal in handen van de begrafenisondernemer waren, hetgeen ten opzichte van voorheen veel afstandelijker is. Gelukkig worden nu bepaalde taken weer in toenemende mate door familie en bekenden gedaan. En ook de naaste naeber en de naoberschap voeren soms nog enkele bescheiden taken uit, b.v.: dragen, koffie schenken of het verzor-

gen van een bloemstuk.

Zo zie je maar, elke generatie leidt zijn eigen leven. Zo zal het hier ook zijn.

De begrafenis van mevr. Mimie Huls-Keijser in april 1998 vond echter weer op de traditionele wijze plaats, met de burens als dragers en twee paarden voor de lijkkoets. Zie onderstaande foto en die op pagina 16-17.

De Prijs is f1.40 voor het vierendeel jaar en vrachtvrij door het geheele Rijk f2. Enkele nummers f 0.10.

LANDBOUW
COURANT

Hoofdredacteur Dr.

Bestraten met houten blokjes

We achten het een verblijdend teeken van den tegenwoordigen tijd, waarin de overtuiging hoe langs hoe meer veld wint, dat door de verbetering der communicatiemiddelen, de weg tot vermeerdering van welvaart, regtstreeks geopend wordt; en brengen deswege, gaarne onze regtmatige hulde aan ons gewestelijk Bestuur dat die

overtuiging bij elke voegzame gelegenheid tracht te verlevendigen, overeenkomstig deze, de pogingen der welwillende ingezetenen, naar vermogen zoekt te schragen en daarbij eene edelen naijver bij de plaatselijke besturen over het algemeen opwekt, waardoor zij zich gedrongen gevoelen, van als om strijd aan de heilzame bedoelingen der hooge regering, en aan de welbegrepen belangens der gemeenten,

Aankondigingen worden geplaatst van een tot vijf regels tegen f 1.— elke regel meer f 0.20 buiten f 0.35 zegelrege.

J. WTEWAALL,

aan hunne zorgen toevertrouwd, bevorderlijk te willen zijn. Zoo ook openbaart zich in deze gemeente, ja in een groot gedeelte der graafschap Zutphen een kennelijke zucht om met vereenigde krachten datgene tot stand te brengen, wat jaren lang was verwaarloosd, of liever, waarvan bij gemis aan de noodige impulsie, de behoefte geenzins was gevoeld of erkend; ten blijke daarvan, is thans

het plan alhier, en in de naburige plaatsen Aalten, Bredevoort en Winterswijk, welke voorzeker de volkrijkste gemeenten der Provincie uitmaken, tot rijpheid gekomen, en voor een gedeelte reeds ten uitvoer gebracht, om door middel van eenen kunstweg niet alleen met elkander onderling, maar ook langs dezen Terborgh, en alzoo met Doesborch-Pruisischen Straatweg, in verbinding te geraken.

Deze kunstweg wordt voor zoo veel het de gemeenten Winterswijk, Bredevoort en Aalten betreft, voor verre weg het grootste gedeelte van grind, inzienlijke hoeveelheid aldaar voorhanden, doch in deze gemeente bij gemis van hetzelfde, van blokjes dennenhout vervaardigd; van zoodanig eenen houten weg, was voor particuliere rekening in den jare 1846 reeds, in de nabijheid dezer plaats eene kleine proef genomen, welke later door eene groote-re, voor rekening der Provincie is opgevolgd, blijkens Prov. Verslag van 1848, blz. 75-79.

In het begin dezer maand is nu voor rekening der gemeente, en onder het genot van eener Provinciale Subsidie, de bewerking en bestrating met dennenblokjes, van een aanzienlijk gedeelte van den geprojecteerden weg, en wel op de route van Varsseveld naar Terborgh openlijk aanbesteed geworden, welke aanbesteding eerlang wederom door eene andere zal gevolgd worden, en waarmede men zoodra mogelijk tot geheele voltooiing van project, hoopt voort te gaan: deze wijze van bestrating voldoet na eenen proeftijd van vijf jaren, allezinds aan gunstige verwachting, en beveelt zich, zoo wegens het min kostbare van deszelfs primitieven

aanleg, als wegens hare duurzaamheid.

Na een tijdverloop van vijf jaren, bevinden zich de bedoelde blokjes die in eenen gemengden zandweg geplaatst waren, welke veel met zware vrachtwagens gebruikt werd, nog in volkomen gaven toestand, zoodat niet de minste sporen van vergankelijkheid blijkbaar zijn. Terwijl de kosten van onderhoud, vooral in deze streken bijzonder gering zijn.

Zoodanige weg wordt gemaakt, uit ongeschilde dennenblokjes, van verschillende dikte, ter lengte van twee palmen, welke overeind zoo dicht mogelijk naast elkander, in de welaangelegde aardenbaan geplaatst worden, terwijl de overblijvende tusschenruimte, vervolgens met zand gevuld, met water ingewaschen, en eindelijk met eene dunne laag zand overdekt wordt, ten einde het hout bestendig in eenen vochtigen toestand te doen verblijven, waarvan ook het daarstellen van eenig plantsoen, door welks lommer het sterk opdroogen van den weg in den zomer wordt voorkomen, kan worden dienstbaar gemaakt.

Het ware te wenschen dat de aanzienlijke grondeigenaren welke in dezen omgeving uitgestrekte den-

nenbosschen bezitten, gelegenheid gaven van deze blokjes, tegen een matigen prijs, tot het voorschreven einde te kunnen bekomen, terwijl zelfs de geringste hoedanigheid daartoe kan gebezigd worden; op deze wijze toch, zoude het vervoer van velerhande producten, koopmans-goederen, grondstoffen, fabricaten enz., waarvoor volstrekt geene gelegenheid te water bestaat, en niet aldus dan langs schier onbruikbare zandwegen kan plaats hebben, gemakkelijker gemaakt, de talrijke meestal landbouw drijvende bevolking opgebeurd, handel en nijverheid bevorderd, en de waarde der grondeigendommen aanmerkelijk verhoogd zoude worden.

Doch hierdoor zoude voorts de gelegenheid worden gegeven, om aan zoo vele ledige handen nuttig werk, en alzoo eerlijk verdiend brood te verschaffen; voor de jaarlijks toenemende bevolking immers der arbeidende klasse in deze streken, voor welke bij gemis aan genoegzame industriële ondernemingen, of ook aan ontginning van woeste gronden, bij gebrek aan werk bestaat, zoude door het vellen en zagen van dennen, en voor vernieuwde bewerking der gesloopte bosschen, eene nieuwe bron van bezigheden worden geopend, waar-

door de eerlijke daglooner, voor het nijpends gebrek voor zich zelve en de zijnen, en de Diakoniekassen voor volslagene uitputting, zoude worden bewaard. En eindelijk, zoude door de daargestelling en uitbreiding der voorschrevene wegen, de waarde der dennen, ook de minst weligen, merkkelijk toenemen -- de verdeling der markt- of veldgronden, welke thans zoo algemeen wordt voorgenomen, en waarvan vele uitsluitend, slechts voor dit plantsoen geschikt zijn, meerdere beteekenis -- de houtcultuur aanzienlijke uitbreiding, en de nationale rijkdom alzoo, hieruit eenige aanwinst kunnen verkrijgen.

Het was met het oog op dit een en ander, dat ik de vrijheid heb genomen, deze mededeeling en opmerkingen aan de Redactie der Landbouw-Courant, die aan de bevordering van het doel dat ik mij hiermee voorstelde, bepaaldelijk is gewijd, toe te zenden, onder aanbidding deze, des goedvindende, in hare kolommen op te nemen.

Varsseveld,

Gemeente Wisch.

Februari 1851

A.G.

A.G. staat voor Adolph Grutterink.

De Paaltjesweg Terborg-Varsseveld-Aalten (Naschrift bij: Bestraten met houten blokjes) Bernard Dorrestijn

Over de zogenaamde Paaltjesweg Terborg-Varsseveld-Aalten is in de loop der jaren al heel wat in boeken en tijdschriften geschreven, maar nog niet eerder nam ik kennis van de bijdrage van de hand van een zekere A.G. getiteld 'Bestraten met houten blokjes' in de 'Landbouw Courant' van maart 1851. Met goedvinden van de vinder mochten we genoemd artikel op voorgaande pagina's afdrukken. Achter de initialen A.G. gaat stellig de persoon van de boer-cafehouder-horlogemaker Adolph Grutterink (1802-1878) te Varsseveld schuil. Grutterink was buitengewoon actief op het gebied van de streek in het algemeen en van de landbouw in het bijzonder. Hij was al sinds de oprichting in 1853 actief in de Afdeling Oude IJssel van de Geldersch Overijsschelse Maatschappij van Landbouw (GOMvdL) en werd in 1873 de eerste voorzitter van de Afdeling Varsseveld van deze organisatie. Daarnaast was hij jaren lid van de gemeenteraad van Wisch. In 1848 benoemde het gemeentebestuur hem samen met burgemeester J. van der Zande en de heer J. van Holten in de 'Commissie ter indiening aan den Raad van een plan en tekening en bestek van een nieuwe Straat-grint-of houten weg van hier (Terborg) op Varsseveld tot aan de Aaltensche grens.' (Het gemeentehuis stond in 1848 nog in Terborg)

Met name met de toestand van de wegen was het in die tijd erbarmelijk slecht gesteld; het waren veelal meer moddersporen en -poelen dan wegen. De bovengenoemde commissie kwam al snel met het plan van een proef van de aanleg van een weg met houten blokjes, afgedekt met zand en grint. Het voorstel werd aangenomen en eind november 1848 kon de burgemeester de realisatie van het proefvak (mij onbekend waar) al rapporteren. In 1851 biedt Adolph Grutterink een artikel over de proefbestrating met houten blokjes of paaltjes aan de redactie van de Landbouw Courant aan en deze acht het zo waardevol dat het het op de voorpagina van het maartnummer van 1851 plaatst. Het artikel van de heer Grutterink nodigt mij min of meer uit tot het geven van een bescheiden commentaar. Het eerste wat me opvalt is dat de schrijver zich als een soort taalvirtuoos ontpopt. Het hele artikel bestaat namelijk uit slechts elf zinnen, zinnen die we ook als alinea's zouden kunnen duiden. Maar dan nu de inhoud.

- De besturen van de gemeenten en provincies zetten zich in voor de bevordering van de algemene welvaart. Zo'n zin doet het altijd goed voor het verkrijgen van de nodige financiën!
- Aalten, Bredevoort en Winterswijk worden als de 'volrijkste gemeenten

der Provincie' aangemerkt.

- Men beschikt in Aalten, Breedevoort en Winterswijk over voldoende grind (grint) voor wegeaanleg, maar dat we bij het gemis ervan in Wisch, goed gebruik kunnen maken van het ruimschoots aanwezige dennenplantsoen.

- In 1846 en 1848 zijn proefvakken met gebruikmaking van dennenblokjes aangelegd.

- De dennenblokjes hebben een lengte van twee palmen en worden rechtop geplaatst. Let op; men gebruikte in die tijd nog de oude benamingen voor de nieuwe maten. De decimeter noemde men nog palm, de meter duidde men nog aan als el; derhalve zeer verwarrend, maar het is niet anders.

- Destijds betitelde men bossen en lanen vaak met de benaming plantsoen. Grutterink stelt de aanplant langs de weg voor van 'eenig plantsoen, door welks lommer het sterk opdroogen van den weg in de zomer wordt voorkomen'.

- Grutterink wijst er de grote bos- en grondeigenaren op dat de welvaart van de streek door de beschikbaarstelling van de dennenstammen sterk kan en zal toenemen en pleit er bij hen dan ook voor met een 'matigen prijs' genoeg te willen nemen. In het algemeen gesproken zou men ook al aan de aanplant van dennenplantsoen voor genoemd doel, het nodige kunnen verdienen.

- De schrijver wijst er ook op dat de minvermogende arbeidersklasse aan

wegenaanleg een goede boterham zou kunnen verdienen, hetgeen stellig een besparing voor de diakoniekassen met zich mee zou brengen. Het was inderdaad een tijd van bittere armoede voor de arbeidersstand vanwege gebrek aan werk. Enkele Varsseveldse dominees richtten in die tijd ter leniging van de nood, naast de diakonie zelfs nog een 'Patronaat over de Armen' op.

- Grutterink noemt ook nog de op handen zijnde verdeling van de 'markte- en veldgronden'. Het is opmerkelijk dat men in die tijd de marktegronden (gemeenschappelijke heidegronden) vaak 'marktgronden' noemde; mij geheel onbegrijpelijk!

- Door de aanwezigheid van zoveel heidegrond tussen Terborg en Varsseveld van de 'Markt van Wisch' kon men omstreeks 1854 zo'n lang stuk (ruim drie kilometer) rechte weg tussen Terborg en Varsseveld aanleggen. Aan de ene kant met zicht op de toren van de R.K. kerk van Terborg en aan de andere kant op die van de N.H. kerk van Varsseveld.

- Helaas is de Paaltjesweg op een grote mislukking uitgelopen.

In de winter en het voorjaar kwam met het opvriezen telkens een brei van houtblokjes uit het wegdek omhoog.

En nu wordt de weg binnenkort opnieuw onderhanden genomen.

Hopelijk nu goed!

Heiden Harm 4

Theo Koolenbrander

Het verhaal over Heiden Harm is in de loop van de tijd door veel inwoners van Silvolde, Varsseveld en Terborg doorverteld aan hun kinderen en kleinkinderen. Het verhaal spreekt ook wel tot de verbeelding van velen omdat Heiden Harm wordt afgeschilderd als een soort „Achterhoekse Robin Hood”. Doordat Heiden Harm van mond tot mond tot ons is gekomen, is er natuurlijk ook veel over hem verzonden om zo het geheel mooier te maken dan het in werkelijkheid was.

In ons Bulletin van Najaar 2007 staan de verhalen over Heiden Harm zoals de heer J.C. Wouters (Terborg) ze heeft gehoord van diverse oudere mensen uit zijn omgeving en ze heeft gepubliceerd in het contact orgaan van ADW van augustus 1975. Hierop reageert A. Colenbrander (Varsseveld) in hetzelfde orgaan van december 1975 en geeft daarin weer wat hij via overlevering te weten is gekomen. Op deze twee versies reageert onze voorzitter B.J. Dorrestijn (Silvolde) omdat hij via zijn moeder weer andere feiten heeft meegekregen. Kortom niemand weet exact hoe

Heiden Harm in onze omgeving heeft geleefd. Wel kunnen we vaststellen dat het verhaal leeft en doorverteld dient te worden.

Daarom is het ook bijzonder aardig dat Bob Sent via de band Cedar Grove zijn verhaal over Heiden Harm weergeeft.

Cedar Grove is een gezelschap met wortels in de Achterhoek. De band met de geboortegrond ging echter nooit verloren en daarom brengen ze nu zelfgeschreven liederen in het Nedersaksisch.

De band bestaat uit Bjorn Engelen (zang, gitaar, mondharmonica), Raymond Liebrand (drums, percussie), Bob Sent (zang, banjo, accordeon), Edwin Tempels (contrabas). We laten in het midden of het allemaal historisch klopt en of de muziek tot ieders verbeelding kan spreken, maar op deze manier wordt het verhaal over Heiden Harm wel weer nieuw leven ingeblazen en doorverteld. Op de volgende pagina de tekst van het lied. Op de website van Old Sillevold is het lied te horen. (Kijk bij verenigingsbulletin)

De cd is te bestellen via

www.cedargrove.nl

Heiden Harm

Harm met zien bende leve in 't bos
Sneller dan het Saksenros en sluer
dan de Vos
Een uvel, een tovenaer, een man zonde
der gezicht
Dat is Heiden Harm, de heerser in het
maanlicht
In de Vennebulten verdeelden hie de
oogst
Alles wat tevöl was kreeg den armen
als troost
Een kolde nacht te jagen, de hereboer
verslagen
De buit is binnen't feest kan beginnen

Slao het vat maor an
Proost op Heiden Harm
Strijdbaar onverveerd
Veur onze grond, de vrijheid is ons
alles weerd

Weg met de Fransman, weg met de
tiran
Wi-j wilt de baas zun in ons eigen land
Alles wa'j genomen hebt dat nemmen
wi'j terug
Wi-j slaot nooit veur den Fransman op
de vlucht
Boeren burgers Buutenluu vrees veur
Heiden Harm
Niemand zal 'm pakken gin soldaat en
gin gendarm
Dooft al het licht, holt de deuren goed
geslaoten
Heiden Harm met zien bende kump
ow halen

Slao het vat maor an
Proost op Heiden Harm
Strijdbaar onverveerd
Veur onze grond, de vrijheid is ons
alles weerd

De koning van het bos
Liet zich deur een vrouw verleiden in
het Paerenbos
En daor stond de gendarm
"Gespöld en verloren" hi-j gaf zich
aoever, Heiden Harm
In de rechtbank was het een drukte
van belang
En de koning van het bos zat in het
donker in 't gevang
De rechter hief zien arm en opens wier
het stil
De olde wieze man sprak: "Heiden
Harm zal hangen"
Heiden Harm steet baoven op de kar
De richters an de veurkant en 't volk
d'r achteran
Op naor de beul, het schavot naor de
strop
Heiden Harm kump d'r nooit meer
bovenop
Daor zien letste woord
Strijdbaar onverstoord
Vecht veur onze grond
O Heiden Harm ow woorden bunt al
eeuwenlang verstomd

Zillevold mien dörpken

Anny Raben-Böhmer

Veurig jaor he’k een stuksken geschreven en ha’k angegeven, dat t’r nog een vervolg kwam. Zo, hier bun’k dan weer met wat vertelsels uut mien jeugd.

Bi-j ons in de buurt in de Schoolstraot woonden destieds Aornt en Anna te Mebel. Aornt had een selpersbedrief met karren en peerd. An de veurkant van ’t huus was nog een soort kruidenierswinkel-tjen. Het was toen al niet meer los, i-j konn d’r al niks meer kopen. Daor was nog wel een teunbank waor nog een olderwetse koffiemöl op sting. Den had zo’n groot rad. Graag hak d’r nog wel een keer an willen dreien, maor dat wol Anna nooit hemmen. Veur ’t raam in dat winkeltjen lag Get, de zoon van Anna en Aornt. Den was ooit een keer van de kar gevallen en was bedlegerig gewodden. Het was een armen sökkel, hi-j praoten ook heel langzaam. As blagen brachten wi-j um wel eens een bezuuk en vertelden dan ’t letste ni-js. As wi-j kwammen, ging zien hand heel langzaam umhoog en zei hi-j altied: “Mojn”.

De Te Mebels waren ook heel zunig. As het duuster wier, ging d’r

gin lamp an. In de kökken wier ’t gedien op de stok gezet en ze bleven zo fijn zitten bi-j ’t licht van de straotlanteern. Anna kwam völ bi-j ons moeder, ze kwam altied achterin, ze vroeg dan steevast: “Kind is ow mamma d’r ook in?” Ze had dan weer wat neudig, of wol wat vraogen. Ons moeder had altied veur heur een luusterend oor en hielp Anna weer terecht. Toen Anna op een dag in het ziekenhuus werd opgenomen, was Aornt ontroostbaar. Hi-j wol op zien manier ook het huus an kant hollen.

Zo kwam’t dat h-j op een margen ons moe tegen kwam en zei: “Zo, ik heb alles op de ri-j, ’t kleedvloer (vloerkleed) he’k ook al geklopt.” In Pejasbult spölden wi-j altied in het rooie zand, vaak tut grote erger-nis van de moeders. Want i-j kwam naor huus as een zandloper, ow kleeer stingen stief van het zand, maor wel onmundig schik gehad. Wi-j hadden ook tuten, van die broene, dikke Barnevelders. In de herfst liepen die buten de ren en pikten dan fijn in het rond. As ik buten kwam met mien botterham in de hand, dan kwam steevast zo’n dragonder naor mien toe en was ik

mien brood meteen kwiet. Het waren hele tamme diers, kwammen haos in de kökken. Mien bruur en ik gingen ook vaak veur de tuten grune mier halen in de Foesleschoe. Dat was het zandpad dat achter Meijer (Centrum) en Harbers naor de Terborgseweg liep.

Vanuut ons huus ging i-j dan achterdeur op Kempermansbusken an en daor ston dat grei.

Jao, dat is ook nog een mooi verhaal. Buurjong Wim Gries en mien bruur klommen een keer aover de poort van het busken, wullen vogels bekieken. Toen ze op un gegeven ogenblik heer Kemperman heurden röchelen, vlógen ze de beum in. Ze hep t'r wel een paar uur gezaeten, zo bang waren ze. Daor-nao hebt ze nooit gin vogels meer bekekken!

Wi-j hadden ook een tamme kraej, den zat vaak bi-j vader op de schólder en paffen haos een sigretjen met vader met. Uut vaders vesken-tesken werd de tabak en het vloei gepakt en dan fósselen hi-j daor met in het rond. Maor dat hi-j bi-j mevr. Jaartsveld naor binnen ging deur het losstaonde kökkenraam, en de suukerleppeltjes met pikte, dat ging vader te ver. Dus netjes de spullekes weer teruggebracht. Nao de Tweede Wereldoorlog

kwam in het huus van wijlen meester Siebelink een ni-j onderwiesers-echtpaar te wonen. Die hadden twee zoons en een dochter. Wi-j spólden daor ook met. Zo kon het gebeuren dat mien bruurken Gerard op een dag bi-j de familie Heringa an het spóllen was. Moeder H. vroeg an mien bruurken: "Toe haal jij eens even voor mij de ragebol van de berging." Nów hi-j het zich te pletter gezocht. Toen moeder H. het bedoelde werktuug aanwees, zei mien bruurken: 'Oh, dat ding, wi-j zeggen daor spinnejaeger tegen!' 'k Hol d'r efkes met op.

Tut de volgende keer.

Voor het huus van fam. J. Jaartsveld en

het huus van fam. B.Konnik.

Voorste rij v.l.n.r.: Agnes Winkelhorst, Greta Jaartsveld, Annie Gries, Marlies Konnik.

Achter v.l.n.r.: Anny Böhmer Trees ten Have, Dinie Gries, Cilia Bieleveldt en helemaal rechts Wim Gries.

Op zondag 1 februari 1953, dit jaar

Ruurlo en Wisch schoten Serooskerke te hulp, 1953

Bernard Dorrestijn

zestig jaar geleden, voltrok zich in zuidwest Nederland de grote watersnoodramp. Ter plaatse trachtten men te redden wat te redden viel; met alles wat maar varen kon werden zoveel mogelijk mensen van dijken, zolders en daken gehaald. Radioamateurs maakten zich ook zeer verdienstelijk bij de communicatie. Evenwel kwamen nog 1800 mensen om.

Nadien kwamen allerlei hulpacties op gang, zowel uit het eigen land als daar buiten. De zee had in en buiten de huizen bergen slib achtergelaten en veel huizen zelfs helemaal weggevaagd. Vanuit heel het land vertrokken schoonmaakploegen naar het getroffen gebied.

In De Gelderlander van 31 januari 2013 werd nog weer speciaal gewag gemaakt van de inzet van de gemeenten Ruurlo en Wisch. Een inwoner van Serooskerke vertelt dat de schoolkinderen uit het dorp in de zomer van 1953 bij gastgezinnen in Ruurlo en Wisch mochten komen logeren, hij zelf bij de familie Heusinkveld in Varsseveld. Kennelijk hebben de inwoners van de gemeenten Ruurlo en Wisch zich in die tijd echt van de beste

kant laten zien. Zo zelfs dat het in januari 2013 de krant nog weer haalde. Waren de inwoners van Ruurlo en Wisch dan zoveel menslievender dan die in de andere Achterhoekse gemeenten? Natuurlijk niet!

H.G.I. baron van Tuyll van Serooskerken.

In Ruurlo fungeerde begin 1953 H.G.I. baron van Tuyll van Serooskerken nog als burgemeester, maar hij had naar de openstaande plaats in Wisch gesolliciteerd en de benoeming ook gekregen. Dat hield o.a. in het officieel afscheid nemen van Ruurlo en de installatie in Wisch, in beide gemeente gepaard gaande met groots opgezette recepties. Maar de heer Van Tuyll van Serooskerken gaf beide gemeentebe-

sturen te kennen dat hij die recepties liever aan zich voorbij zou laten gaan en stelde voor de hiervoor uitgetrokken bedragen in plaats daarvan aan de hulp aan het dorpje Serooskerke op Schouwen-Duiveland te besteden. Dit alles omreden de aloude banden van de familie van Serooskerken met het dorpje op Schouwen-Duiveland. En bovendien stelde hij de vorming van een actiecomités in de diverse plaatsen voor.

Het spreekt vanzelf dat de gemeentebesturen met de verschillende voorstellen instemden. Zo is ook in Silvolde een comité gevormd en is in het voorjaar en de zomer van 1953 een groep Silvolddenaren een aantal keren naar Serooskerke afgereisd om aldaar de

handen uit de mouwen te steken. Bij het ECAL bevindt zich hiervan nog een fotoverslag. Misschien iets om nog eens te publiceren. Het Silvoldse comité heeft ook een huis-aan-huis-collecte gehouden. Ik herinner me bijvoorbeeld dat mevrouw Gerritsen van de Berkenlaan-Molenweg en mijn moeder samen enkele dagen met de collectebus op pad zijn geweest. Ook is er een grote goedereninzameling gehouden. Boeren reden dan met paard en wagen door de straten en enkele volwassenen en schoolkinderen klopten dan bij de bewoners aan. Bij Zaal Harbers was het depot waar alles verzameld werd.

Als 16-jarige mocht ik ook met paard en wagen een bepaalde wijk in. Halverwege onze rit hadden we al heel wat spullen opgehaald, maar op een zeker adres was men niet goed met de bedoeling van onze komst op de hoogte, getuige de opmerking van de bewoner: “Wi-j hemmen niks neudig!”

Zaal Harbers was het goederendepot in 1953.

Het varken op de boerderij

Gerrit te Grotenhuis

Een varken op de boerderij is altijd van veel belang geweest. Hoe klein een bedrijf ook was, er waren altijd wel varkens aanwezig.

Burgermensen in de dorpen hadden vaak een schuurtje of aanbouw om varkens in te kunnen houden. Alle huishoudelijk afval ging dan naar de varkens. Burgers hadden soms twee varkens in de schuur. Varkens voor eigen slacht en de opbrengst van het andere varken was weer van belang om de voerkosten te betalen.

Varkens die niet op het bedrijf werden geslacht moesten naar Van Aalst (of Van Dam) in Terborg bij het spoorstation worden gebracht. Dat transport ging dan met paard en kar of wagen.

De wagens en karren waren toen op hoge houten wielen met spaken. Deze karwielen werden destijds gemaakt door Radmakersbedrijf Suselbeek aan de Terborgseweg. Nadien is er het Carrosserie- en Wagenbouwbedrijf Suselbeek gekomen.

Het opladen van de varkens was vaak moeilijk. De varkens moesten opgetild worden. Een paar sterke

mannen uit de buurt moesten helpen. Twee personen aan de voorkant; zij namen met een hand aan een kant het varken bij een oor, en gingen met de andere hand onder het varken door om zo de hand van de andere persoon vast te houden. De andere man stond achter het varken en beurde het aan de staart omhoog en duwde het op de wagen.

Maandagmorgen op een vaste tijd werden de varkens in Terborg afgeleverd. De wagens kwamen ook uit de omgeving Sinderen, Voorst, Gendringen, Etten enz. De aflevering van de varkens moest vlot verlopen. Bij Van Aalst werden de varkens geblikt en gewogen, en kwamen daarna in een grotere wachtruimte, om later in de spoorwagon gedreven te worden.

Na het blikken en wegen was de koper aansprakelijk voor de dieren. Hoe gaat dat als de dieren vreemd bij elkaar komen? Ze gaan aan het vechten. Als er iets bloed aan de oren of staart kwam was het meteen mis. Iemand moest dan met een knuppel tussen de varkens om de orde te handhaven.

Zoals gezegd ging het transport vroeger veelal met ouderwetse karren en wagens. (Ook de melkrijders reden er mee naar de fabriek.)

Later kwamen de z.g.n. platte wagens. Een wagen met luchtbanden was een hele verbetering; het laadoppervlak was veel groter en er konden goed hekken op geplaatst worden. Achter aan de wagen kwam dan een oloopbrug.

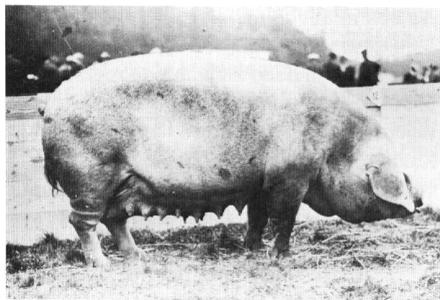
Bij Van Aalst in Terborg waren ook de noodslachtingen van de hele omgeving. Een koe, paard of

varken dat iets ernstig mankeerde, maar nog wel voor consumptie bruikbaar was, werd dan met spoed geslacht. Dit vlees moest dan wel direct verkocht worden, vooral 's zomers. Er was geen mogelijkheid van koeling. De verkoop werd door de dorpsomroeper aangekondigd. De omroepers waren o.a. de heren Bertus Regelink en Herman Rougoor. Met luide bel aandacht trekkend werd dan gezegd: 'Hedenmiddag vier uur vleesverkoop bij Van Aalst aan het spoor. Zegt het voort'!!!

De dorpsomroeper Herman Rougoor met zijn bel, gefotografeerd op de Markt te Silvolde. Rechts: Hotel-Café-Restaurant Phoenix of Te Dorsthorst, thans het Grandcafé De Buurman.

Zeugen voor de fok moesten naar de beer worden gebracht. Jansen had een dekstation voor varkens. Boeren kwamen met een zeug lopend naar zijn bedrijf. Vaak weigerden de zeugen de ontmoeting met de beer. Geen probleem. Jansen zei: 'Laat de zeug maar een paar dagen hier logeren, dan komt het vanzelf goed.' De logerkamer van de zeug was precies naast het vertrek van de beer. De tussenwand was van dikke houten platen met van die spleten er tussen. De beesten konden elkaar goed ruiken en zien, en een beetje snuffelen; dat was juist goed voor de romantiek. Jansen zei tegen Gradus: 'Zaterdagmorgen kun je hem weer ophalen.' En zo gebeurde. Door de stille lange zandweg wordt de wandeling weer gemaakt, maar de zeug loopt veel harder dan Gradus. Ondertussen heeft Gradus nogal wat te praten met andere boeren.

De zeug vindt de weg zelf wel. Dieren weten zelf de weg naar huis goed te vinden. We kennen misschien nog wel dat oude schoolliedje: Een karretje op de zandweg reed. Het paardje dat de weg wel weet, de voerman ligt te rusten. De zeug komt thuis voor een dichtte deur. Zij loopt helemaal om de gebouwen, maar kan niets vinden. Dan ziet zij dat het poortje van de moestuin open staat. Vroeger hadden mensen vaak een grote moestuin. Men probeerde het hele jaar uit eigen tuin te eten. 's Winters werden de aardappelen, bietjes en wortelen ingekuild. De kolen bleven zo lang mogelijk op het land en dan op de kop in de kuil gezet, met het blad er aan, en vervolgens afgedekt met wat stro, strooisel en grond. De kolen werden ook wel gesneden en in de zuurkoolpot gestopt, met een dikke steen er op. De boerenkool bleef op het land staan. Daar kon lang van worden gegeten. De spruitjes konden ook nog laat worden gebruikt. Om de moestuin was een gazen afrastering geplaatst om zo te voorkomen dat kippen of konijnen, fazanten enz. in de tuin kwamen snoepen. Knorre had vreselijke honger en

ging dus de tuin in. Bij Jansen was wel een paar dagen mooi geweest maar de laatste morgen was er geen ontbijt. Jansen zei: 'Je gaat toch naar huis en eet thuis maar.' Voor het vertrek moest hij het maar met een halve mand gras doen.

Op de boerderij van Jansen kwamen iedere keer weer andere gasten. Daardoor kwamen er ook veel luizen en vlooiën. Het was dan ook een grote vlooiënbende en dan ook nog de steekvliegen. Knorre had daarom verschrikkelijke jeuk.

In de tuin bij huis vond hij lekkere sla, andijvie, wortelen en bieten. Oh, wat was dat allemaal lekker. Er was nog iets moois in de tuin, namelijk een grote bonenbos. Het bonenbos was vanwege zijn jeuk ideaal voor hem. Voor hem stonden de stokken net goed. Door er onderdoor te lopen kon hij zich aan twee kanten flink schuren. Oh, wat was dat een fijn gevoel. Het duurde nog geen tien minuten of het hele bonenbos lag plat.

Ondertussen had moeder Hanne op de klok gekeken, wat kwam Gradus weer laat terug. Zal wel weer met andere boeren aan de praat zijn. Hanne zou maar eens aan het koken gaan. Ze ging naar buiten naar de tuin om groente te

halen...

Maar ja dat was wel even schrikken! Toevallig kwam Gradus ook aanwandelen. Hanne zegt: 'Wat is hier gebeurd?' Gradus zegt nu: 'Als je het poortje ook niet dicht doet, dan kan er wat gebeuren.'

Hanne zegt: 'Wat Gradus, wie laat nou een varken alleen naar huis lopen?!'

We zullen maar niet verhalen wat deze twee verder met elkaar te bespreken hadden...

Om dit sobere verhaal maar met goed nieuws af te sluiten: Zoals we op school geleerd hebben: Precies drie maanden, drie weken en drie dagen na de ontmoeting met de beer van Jansen werden er twaalf mooie biggen geboren. In de stal werd de zeugenkooi geplaatst. De zeug moest in de kooi anders bestond er gevaar dat hij door te gaan liggen de biggen dooddrukte.

De pas geboren biggetjes kunnen scherpe tandjes hebben; daarom werden deze de eerste dag meteen geknipt zodat ze de moeder niet meer konden bijten.

Na enkele weken werden de beertjes gesneden (gecastreerd). De consument wil namelijk geen berenvlees eten, want dat stinkt de pan uit!

Activiteitenkalender 2013-2014**Open Monumentendag.** Zaterdag 14 sept.**Soosavond.** Maandag 21 okt. om 20.00 uur bij De Buurman, Markt, Silvolde.

De heer Koos Metselaar te Silvolde verzorgt een presentatie over 'Leiden door de eeuwen heen'.

Openbare middag. Zaterdag 9 nov. om 14.00 uur in het Schuttersgebouw Willem Tell. De heer Frans Winkels te Tiel verzorgt een presentatie over 'Silvolde in de 17e en 18e eeuw.'**Soosavond.** Woensdag 15 jan. om 20.00 uur bij Wijkcentrum De Lichtenberg, Reeënstraat 20a. Film van Theo van der Lee: 'Anny Raben praat met Stef Lankveld over zijn fietstocht naar Santiago de Compostella' en de film 'Joop van Deursen gaat naar huis', een film over zijn verblijf in het Kamp Rees in 1944-1945.**Jaarvergadering.** Donderdag 20 febr. 19.30 uur bij Ons Pakhuus, Molenberg 2, Silvolde. Om 20.15 uur: Openbare presentatie door de heer J.A. van Zuijlen te Silvolde over 'Landelijke bouwkunst'.**Soosavond.** Maandag 17 maart 20.00 uur bij Wijkcentrum De Lichtenberg, Reeënstraat 20a. B. Dorrestijn houdt een presentatie over 'De Silvoldse bezittingen van het Huis Bergh.'**Zomeravondactiviteit.** Dinsdag 17 juni om 19.00 uur start bij het Huis Tandem, Doetinchemseweg 135, Westendorp, en vervolgens ontvangst door de Wildbeheersgroep nabij het Huis Tandem.

Wijzigingen voorbehouden.

Heemkundige vereniging

Old Sillevold

Opgericht 18 februari 1997

Bestuurssamenstelling:**Voorzitter:**

Bernard Dorrestijn

Vice-voorzitter:

Theo Koolenbrander

Secretaris:André Tangelder
Prins Willem Alexanderstr. 5
7064 GH Silvolde
tel. 0315-32 75 90
Email:
info@oldsillevold.nl**Penningmeester:**Karin Hendriksen
Kroezendijk 2
7064 KX Silvolde
tel. 0315-681608
Email:
info@oldsillevold.nl**Bestuursleden:**Leo Helmink
Ton van der Kemp
Els Kraan
Anny Raben**Lidmaatschap:****Vanaf € 13,50 per jaar.**Bankrekening: IBAN
NL11RBRB0979845432
t.n.v. penningmeester
Old Sillevold**www.oldsillevold.nl**

**Maurits Heebink
Tuinbeheer**

**Notariskantoor
Muijsers**

**Paul Klomberg
Assurantiën**

**Guus Böhmer
Schoenhandel**

Grandcafé De Buurman

Winkelhorst Ledermode

Rijnlandhaven Makelaardij

Hecosys Computers

De heemkundige vereniging dankt de op deze pagina genoemde bedrijven en organisaties voor hun financiële ondersteuning.

Bulletin heemkundige vereniging *Old Sillevold*

Losse nummers € 3,50 per stuk
www.oldsillevold.nl

De voor- en achterzijde van het schilderij van schilder
J. Kwak: 'Silvolde vanuit zuiden, 1943'

Uit dankbaarheid van den Schilder
aan
J. Th. A. Wolters.
Mr. bakker te Silvolde
voor diens onbaatzuchtige hulp
in het Noodjaar 1945.
L.

